

ROLA ZABAWEK W ŻYCIU DZIECKA ORAZ ICH ZNACZENIE W OPINII ICH RODZICÓW

Małgorzata Tomczyk

Wydział Nauk Pedagogicznych

Dolnośląska Szkoła Wyższa

ul. Strzegomska 55, 53-611 Wrocław

E-mail: malgorzata.anna.tomczyk@wp.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2335-5835>

Artur Aleksandrowicz

Wydział Nauk Pedagogicznych

Dolnośląska Szkoła Wyższa

ul. Strzegomska 55, 53-611 Wrocław

E-mail: ar-al1@wp.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5752-6172>

ABSTRAKT

Cel. Celem badań było poznanie opinii rodziców na temat kryteriów, jakimi kierują się oni przy wyborze zabawek, oraz na temat, tego jaką rolę, ich zdaniem, pełnią zabawki w życiu ich dzieci.

Metoda badań. Badaniami zostało objętych sześcioro rodziców z wyższym wykształceniem o średnim statusie ekonomicznym, niespokrewnionych ze sobą, pochodzących z sześciu różnych rodzin, posiadających przynajmniej dwoje dzieci o odmienną płci. W celu realizacji badań zastosowano technikę wywiadu standaryzowanego.

Wyniki. Uzyskane dane wskazują, że przebadani rodzice kierują się w szczególności pięcioma kryteriami przy wyborze zabawek. Wyniki prezentują się następująco: po pierwsze rodzice zwracają uwagę na bezpieczeństwo danej zabawki, po drugie na jej walory edukacyjne, po trzecie na jej walory estetyczne, po czwarte na cenę i/lub markę zabawki, po piątą – na wybór zabawek mają wpływ także opinie dzieci, ale po uwzględnieniu czterech powyższych kryteriów. W opinii rodziców zabawki pełnią ogromną rolę w życiu ich dzieci, wpływając między innymi na ich rozwój społeczno-emocjonalny, na ich kreatywność, a także na ich szeroko rozumianą edukację.

Wnioski. Analiza uzyskanych wyników wskazuje, że badani rodzice są świadomi tego, jak znaczącą rolę może odgrywać i odgrywa zabawka w życiu ich dzieci. Badania wskazują także na to, że rodzice zwracają dużą uwagę głównie na bezpieczeństwo zabawek i ich walory edukacyjne, a dopiero później na ich walory estetyczne czy cenę lub markę.

Słowa kluczowe: zabawa, zabawka, rozwój dziecka.

The role of toys in a child's life and their significance in the opinion of parents

ABSTRACT

Aim of the study. The paper aims at discovering of opinion of parents about the criteria governing the choice of toys for their children. The investigation also touches upon the following issue, i.e. what is the role of toys (according to their opinion) in the life of their children.

Research method. Six parents were investigated. They possessed higher education and their financial status was average. They were not related to each other and they came from six different families which possessed at least two children of different genders. The in-depth interview technique has been applied to the investigation.

Results. The data obtained indicate that parents are particularly guided by five criteria when selecting toys. After generalizing the answers, the results are as follows: firstly, parents pay attention to the safety of the toy; secondly, the educational and aesthetic values of the toy are also crucial. Other crucial aspects which parents pay attention to are as follows: price of the toy or toy brand. Opinions of the children also have an influence on the choice of a toy, but the previous criteria must also be taken into account. Parents claim that toys play a crucial role in their children's life; they, among other things, have an influence on their social-emotional development, their creativity or their broadly understood education.

Conclusions. The analysis demonstrates that the parents who were investigated are aware of the big role which toys play in their children's life. The investigation also reveals that the parents pay attention mainly to the safety of the toy and also its educational value. Aesthetic values, price and brand occupy further positions when it comes to selecting a toy.

Key words: a toy, a play, development of a child

*Zabawa jest nauką, nauka zabawą.
Im więcej zabawy, tym więcej nauki.
Glenn Doman*

WPROWADZENIE

Niektórzy uważają, że zabawa nie może być czymś poważnym, jest bowiem przeciwieństwem powagi. Pomimo takich twierdzeń różne formy zabawy były i ciągle pozostają obiektem badań wielu ekspertów. Rozważania na temat ludzizmu pojawiały się w literaturze, naukach społecznych, filozofii czy psychologii. Wielu badaczy potwierdzało wyjątkowy charakter zabawy, która nierzadko uzyskiwała status antropologicznego lub kulturowego fenomenu (Huizinga, 2011). Warto więc przywołać jedną z definicji słowa „zabawa”, aby później przejść do kwestii roli zabawek w życiu dziecka czy też ewentualnych zagrożeń z nimi związanych: „zabawa jest jedną z podstawowych form aktywności człowieka w każdym wieku. Pojawia się w różnych fazach rozwoju i pełni różną w nich rolę. Przyczyniając się do rozwoju, sama także temu rozwojowi podlega” (Brzezińska, Bątkowski i in., 2011). Jest to aktywność podejmowana zawsze spontanicznie, jest ona także bezinteresowna i bezproduktywna, nienastawiona na realizowanie zadań czy osiągnięcie jakichś celów. W prawdziwej

zabawie dziecko przebywa w innym czasie i innym miejscu, a także przeżywa wiele różnorodnych i bardzo silnych, czasami skrajnych emocji. Istnieje w niej również ład i porządek, a także silne dążenie do przestrzegania reguł (Brzezińska, Bątkowski i in., 2011).

Zabawa jest taką działalnością dziecka, do której potrzebne są zabawki. Zabawką z kolei może być przedmiot lub zestaw przedmiotów wykonany w celu pobudzenia dziecka do zabawowej aktywności ruchowej, umysłowej czy emocjonalnej, stwarzający sposobność do poszerzania doświadczeń, gry wyobraźni i stopniowego opanowania rzeczywistości (Minczakiewicz, 2006).

Ponadto: „Zabawki odgrywają istotną rolę w rozwoju koncentracji wzrokowej i słuchowej dziecka. Wspomagają rozwój manipulacji, mają uspokajający wpływ na dziecko oraz pobudzają jego emocjonalną aktywność” (Harazin, 2010, s. 649). Zabawka może także spełniać kilka ważnych funkcji, które ujawniają się dopiero podczas zabawy. Do najistotniejszych możemy zaliczyć: funkcję poznawczą, usprawniającą, aktywizującą, inspirującą i wychowawczą (Furmanowska, 2017).

RODZAJE ZABAWEK

„Zabawką może być zarówno przedmiot specjalnie wykonany do zabawy – zabawka sensu stricto (lalka, miś, klocki np. lego, koń na bieżniach), jak i każdy przedmiot, którego dziecko używa, wchodząc w drugą rzeczywistość – patyk, kamień, źdźbło trawy itp.” (Kabacińska, 2010).

Zabawki jako przedmioty służące do zabawy, te otrzymane od dorosłych i te wykonane przez samo dziecko, dzieli się na trzy grupy: zabawki gotowe, odkrywane oraz stworzone przez dziecko. Zabawki gotowe są to przedmioty zakupione lub wykonane przez dorosłych jako zabawki, które w ostatecznej postaci ofiarowywane są dziecku. Zabawki odkrywane to przedmioty kupowane w sklepie pod nazwą „zabawka”, lecz w przeciwieństwie do zabawek gotowych można wykorzystywać je na wiele sposobów, w zależności od wyobraźni dziecka. Przykładami takich zabawek są różnego rodzaju pudełeczka, pojemniki, wiaderka, kubki, klocki, linki, skakanki, plastikowe lub wykonane z drewna krążki. To dziecko decyduje, w jaki sposób taka zabawka będzie zastosowana. Zabawki stworzone przez dziecko to przedmioty, które powstały dzięki twórczej pracy dziecka, wykonane zostały samodzielnie lub też dzięki pomocy dorosłego, który stanowi wyłącznie pomoc techniczną. Zabawki te są wykonane z różnorodnych materiałów. To, w jaki sposób powstaje zabawka w rękach dziecka, dorosłemu nie wydaje się niczym istotnym – dorośli przeważnie nie są świadomi, że powstanie z czegoś rzecz do zabawy. Dzieci posiadają wiele nietypowych „zabawek”, najbardziej przez nich ulubionych, bo przez nie samych wykonanych (Brzezińska, Bątkowski i in., 2011).

Występują również zabawki ponadczasowe, jak np. grzechotka. Znana jest ona prababciom, ale też pierwszym cywilizacjom, którym służyła jako przedmiot magiczny, odstraszający złe moce. Inną znaną od dawna zabawką jest piłka, wykonywana dawniej ze szmatek, wełny, pęcherza zwierzęcego, dziś z syntetycznej skóry, gumy, plastiku.

Danił Elkonin, radziecki pedagog, wyróżnia kilka typów zabawek pierwotnych:

- zabawki akustyczne – głównie grzechotki, bębenki, terkotki, piszczałki;
- zabawki ruchome, takie jak piłka, bączek, wąż;
- tzw. oręż – łuk, bumerangi, strzały;
- zabawki o formie plastycznej – ukazujące zwierzęta, lalki, ale też np. sznurek, który jest elastyczny i z którego można uformować wiele skomplikowanych figur;
- zabawki imitujące narzędzia jako pierwowzór narzędzi używanych przez dorosłych (Elkonin, 1984).

Archeologowie często natrafiają w swojej pracy przy wykopaliskach na zabawki, które są miniaturami symulującymi prawdziwe narzędzia dorosłych. Te odkryte przedmioty sugerują, że w tamtych czasach dzieci bawiły się w naśladowanie zachowania dorosłych, a tym samym uczyły się przyszłych ról i zajęć społecznych (Brzezińska, Bątkowski i in., 2011). Tego typu zabawki są stosowane przy tzw. zabawach tematycznych. Granie w zabawach roli dorosłych, np. przedstawicieli różnych zawodów, stwarza dziecku możliwość odgrywania określonych funkcji społecznych.. Każde dziecko w sposób intymny i zgodnie ze swoją wewnętrzną potrzebą naśladuje i „papuguje” wszystko to, co zauważa i interpretuje w swoim środowisku. Poprzez taką formę zabawy wprowadza w czyn to, co było uprzednio przez nie zaobserwowane, poznane, przeżyte, doświadczane (Dudzińska, Lipina, Właźnik, 1999).

WSPÓŁCZESNE ZABAWKI

We współczesnym świecie problemem jest produkcja takich zabawek, które nie wpływają korzystnie na rozwój dziecka, a nawet mogą powodować zagrożenie dla jego bezpieczeństwa. Takimi niebezpiecznymi zabawkami mogą być na przykład gry komputerowe.

Powszechnie dostępna technologia komputerowa prowadzi do tego, że dzieci w łatwy sposób wyszukują interesujące ich gry. Dzięki niezwyklej wizualnej grafice, dynamice czy też przyciągającym dźwiękom stanowią one interesującą dla dziecka formę rozrywki. Kiedy rodzic nie jest świadomy tych zagrożeń, jego dziecko może spędzać przed komputerem nawet kilka godzin dziennie. Bardzo bezpieczna z pozoru zabawa może stać się w krótkiej perspektywie nałogiem. Co często powoduje, że zanika w dużej mierze komunikacja dziecka z domownikami, gdyż spędzanie czasu przed komputerem jest dla niego atrakcyjniejsze i do tego często stanowi dla niego azyl przed codziennymi problemami (Wołpiuk-Ochocińska, 2006). Niestety uzależnienie od Internetu staje się coraz bardziej poważnym problemem, ponieważ wśród młodszych osób, w tym także dzieci, obserwuje się coraz szybszy wzrost liczby osób uzależnionych (Barłóg, 2015), a niejednokrotnie problemy dzieci mogą rozpoczynać się, także od tych właśnie z pozoru niewinnych gier.

Małe dziewczynki na przykład grają w tzw. „przebieranki”. Celem takich gier jest ubieranie w dowolny sposób widocznej na ekranie lalki. W takiej grze dziewczynki spędzają czas częściowo bezproduktywnie, nie wchodzą również w interakcje z innymi dziećmi. Zajęte taką rozrywką dzieci kojarzą przyjemne spędzanie czasu wy-

łącznie z grą. Wiele gier wybieranych z kolei przez chłopców polega na strzelaniu do przeciwników. Dziecko chłonie „jak gąbka” treści przedstawione w grze i – zdaniem wielu badaczy – może się uczyć dzięki temu akceptować agresję (Griffiths, 2004). Nie można tu jednak zapominać o tym, że istnieją gry komputerowe, które kształcą u dzieci pewne umiejętności – tak jak jest to w przypadku wielu zabawek, tak i w przypadku gier komputerowych, chodzi jednak o odpowiedni ich wybór tak, by miały one pozytywny wpływ na rozwój dziecka.

Warto zauważyć, że w dzisiejszych czasach zabawki również podlegają modzie, jak każdy inny przedmiot. I w tym wypadku działa tutaj komercyjny mechanizm napędzania popytu na nowe produkty. Produkty te, również dzięki reklamie, zwykle trafiają w gusta i potrzeby dziecka. Przykładowo, po premierze kinowej filmu, sklepy zaopatrują się w gadżety oraz zabawki bezpośrednio związane z danym filmem. Dzieci, dzięki zręcznemu marketingowi, zaczynają odczuwać przymus posiadania jednej z tych zabawek. Co najważniejsze w takiej sytuacji, fakt posiadania danej zabawki nie świadczy o tym, że dziecko chce się nią bawić – głównym powodem jej posiadania jest pochwalenie się przed rówieśnikami, posiadanie modnego gadżetu.

Jakie są współczesne zabawki dziecięce? Na ich istotę wpływa szczególnie postęp technologiczny. Jak już wcześniej napisano, prym wiodą wszelkiego rodzaju gry komputerowe, lecz również zabawki interaktywne i elektroniczne. Nadal w sprzedaży występują „staroświeckie” misie i lalki; przeszły one jednak „elektroniczny lifting”, dzięki któremu mogą płakać, śpiewać czy też machać rączkami do swojego opiekuna – wszystko to się dzieje, kiedy naciśnie się odpowiedni przycisk. Złożoność bodźców, jakich dostarczają nowoczesne, elektroniczne zabawki, wywołuje ogromną ekscytację u dzieci. Kolorowy krokodyl może „ugryźć” w palec nieostrożnego chłopca, co nie miałoby miejsca, gdyby bawił się nieruchomym gumowym gadem. Płacząca i mocząca się lalka jest bardziej podobna do płaczącego i moczącego się niemowlaka niż jej szmaciany odpowiednik. Jednakże te stare i „nieżywe” zabawki prawdopodobnie miały większy wkład w rozwój kreatywności i wyobraźni u dziecka.

Zabawki edukacyjne z założenia mają stymulować i przyspieszać rozwój niektórych zdolności dziecka, m.in. wpływają na koordynację wzrokowo-ruchową czy inteligencję wzrokowo-przestrzenną. Obecnie tego typu zabawki są bardzo popularne na rynku. Rodzice kupują ten rodzaj zabawek w trosce o jak największe wykorzystanie możliwości rozwojowych własnych dzieci. W jaki sposób ta zabawka spełnia rolę edukacyjną? Przede wszystkim pozwala dziecku integrować się z otoczeniem i zapoznać z otaczającym go światem. Niewątpliwie każdy przedmiot, który znajduje się w zasięgu ręki dziecka, łatwo może stać się zabawką edukacyjną. W dawnych latach kreatywność i wyobraźnia naszych dziadków i prababć miała większe pole do popisu – nie oferowano wtedy tak dużej liczby zabawek w sklepach. Zabawkami były przedmioty codzienne, będące blisko życia każdego dziecka. Dziecko mogło wpływać na to, co je otacza, przy czym było objęte troską rodzica. Maluch nie miał ograniczonego dostępu do bodźców dźwiękowych, pomimo że nie istniały różne elektroniczne syntezatory i gry komputerowe. Bodźce te czerpał ze środowiska, jakie go otaczało.

NIEBEZPIECZNE ZABAWKI

Niektóre współczesne zabawki mogą nieść za sobą duże ryzyko. Rodzice powinni uświadomić sobie, że dzieci czasami posługują się zabawkami w sposób całkiem nieoczekiwany. Małe pociechy nie uświadamiają sobie czyhających niebezpieczeństw, a przedmioty, którymi się bawią, mogą doprowadzić do sytuacji groźnych. Dziecko może się potknąć o zabawkę; bezpośrednim niebezpieczeństwem urazu grozi także rzucanie zabawką w inne dziecko, rozbieranie jej na części, skakanie po niej.

Interesujące statystyki pochodzą z Wielkiej Brytanii. Tam zanotowano, że ponad 35 000 dzieci poniżej 15. roku życia trafia do szpitala z powodu wypadków z zabawkami. Większość tych wypadków dotyczy dzieci między 1. a 3. rokiem życia. Wysokie zagrożenie wypadkiem dotyczy następujących kategorii zabawek:

- zabawki do jeżdżenia, np. samochodziki i koniki bujane – może dojść do upadku dziecka, co grozi zranieniem, stłuczeniem ciała czy też złamaniem kości; wg statystyk takich wypadków jest ok. 5 500;
- składane modele samochodów, samolotów lub pociągów – „przyczyniają się” one do niemal 4 000 wizyt szpitalnych; do szpitali trafia wiele dzieci poniżej 3 lat z powodu zadławienia się częścią modelu;
- zabawki miękkie, na które składają się pluszowe misie, lalki czy też figurki – powodują one ponad 1 500 wypadków rocznie; i tu również przyczyną jest zadławienie drobnymi elementami (oderwane oczka, guziki);
- zabawki wypuszczające przedmioty, m.in. karabinki, strzały, pistoleciki na wodę, proce – są one przyczyną około 1 000 wypadków.

Dodatkowo interesujące jest również to, że prawie 4 000 urazów rocznie powstaje z powodu kontaktu z opakowaniami na zabawki; około 70% takich przypadków dotyczy dzieci w wieku 1 – 4 lata (Child Accident Prevention Trust UK, 2017).

Na pewnym etapie dzieci posiadają naturalną skłonność do upuszczania klocków i samochodzików z wysokości, co może uszkodzić daną zabawkę. Dzieci mogą „bawić się” w rozrywanie pluszaków, co powoduje odsłonięcie elementów wypełniających maskotkę. Czasami znajdują się tam ostre elementy, czasami wypełnienie z materiałem o potencjalnie niebezpiecznym składzie chemicznym. Maluchy zagląдают do wnętrza pluszowego misia lub dostają się do baterii. Rodzice powinni od czasu do czasu sprawdzać zabawki; te zepsute należy wyrzucić, by ryzyko wypadku dziecka było jak najmniejsze.

Projektowanie zabawek powinno zmierzać w takim kierunku, aby możliwość obrażeń odniesionych przez dzieci podczas zabawy tymi przedmiotami była zminimalizowana. Projektanci powinni skupić się na aspektach bezpieczeństwa, a ich pracodawcy powinni stosować właściwe, bezpieczne materiały do produkcji. Polski Komitet Normalizacyjny przez 30 lat opracował wiele norm dotyczących zabawek. Od 10 lat polskie normy w tym obszarze są tłumaczeniem norm europejskich zharmonizowanych z dyrektywą Unii Europejskiej 88/378/EEC. Opracowywaniem PN odnoszących się do bezpieczeństwa zabawek zajmuje się Komitet Techniczny nr 237 ds. Artykułów dla Niemowląt i Małych Dzieci oraz Bezpieczeństwa Zabawek (Przewodnik nr 50, 2002).

METODOLOGIA BADAŃ WŁASNYCH

Głównym celem badań było poznanie opinii rodziców na temat kryteriów, jakimi kierują się oni przy wyborze zabawek, oraz na temat tego jaką rolę, ich zdaniem, pełnią zabawki w życiu ich dzieci. Następnie celem badań było zebranie opinii rodziców na temat tego, jakimi zabawkami najczęściej bawią się ich córki i ich synowie, po to, by na tej podstawie przyporządkować pewne rodzaje zabawek do płci dziecka. Badania były prowadzone także po to, by poznać ewentualne doświadczenia rodziców z niebezpiecznymi zabawkami. Badaniami zostało objętych sześcioro rodziców z wyższym wykształceniem, o średnim statusie ekonomicznym, niespokrewnionych ze sobą, którzy posiadają przynajmniej dwoje dzieci różnej płci. Imiona sześciorga rodziców zostały zakodowane następująco: R1 (rodzic 1), R2 (rodzic 2), R3 (rodzic 3), R4 (rodzic 4), R5 (rodzic 5), R6 (rodzic 6). Spotkania z rodzicami odbywały się indywidualnie w ustalonym wcześniej czasie. W celu realizacji badań zastosowano technikę wywiadu standaryzowanego; aby uszczegółwić główny problem badawczy, pytano rodziców m.in.: o sposób wyboru zabawek, o rolę zabawek w życiu dzieci, o to, jakimi zabawkami bawią się ich dzieci, o to, jak duży wpływ na wybór zabawek ma samo dziecko; pytano również rodziców o to, czy spotkali się z niebezpiecznymi zabawkami i proszono ich o wymienienie oraz opisanie tych zabawek.

WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

Uzyskane dane wskazują, że rodzice kierują się w szczególności pięcioma kryteriami przy wyborze zabawek. Główne kryteria wyboru zabawek w opinii rodziców to: bezpieczeństwo, edukacja, walory estetyczne, cena i/lub marka, opinia dziecka.

Przy uwzględnieniu, że w szczególnych przypadkach zostaje pominięte kryterium walorów estetycznych oraz ceny i/lub marki, opinii dość dużą wagę ma opinia dziecka podyktowana zwykle reklamą danej zabawki lub modą na tę zabawkę wśród grupy rówieśniczej – wynika tak z opinii dwóch rodziców (R4 i R6).

Natomiast każdy z badanych rodziców podkreśla, że zawsze w pierwszej kolejności zwraca uwagę na bezpieczeństwo kupowanej zabawki, m.in. patrząc na jej atesty i informację odnośnie przedziału wiekowego, dla którego jest ona przeznaczona (R1-R6). Poza tym rodzice nie kupują zabawek, które są uszkodzone lub które brzydko pachną (R1-R6) bądź są wykonane z nieodpowiednich materiałów, a także tych posiadających drobne elementy, które dziecko może łatwo odłamać od całości zabawki. Wszyscy badani rodzice w trakcie wywiadów opowiadają, że spotkali się już kiedyś z niebezpiecznymi zabawkami, a były to m.in. plastikowe auta lub inne pojazdy, od których łatwo odłamywały się małe lampy czy zderzaki, które dziecko mogłoby połknąć; były to także zabawki zrobione z gumy, które wydzielały nieprzyjemny zapach. To również zabawki, które grały, ale ich dźwięk był głośny i nieprzyjemny w odbiorze, ponieważ wydawały zbyt wysokie tony. Były to również zabawki promujące agresję i przemoc, np. sztuczne noże do walki z przeciwnikiem czy nieodpowiednie gry komputerowe; w końcu były to maskotki źle wykonane, które dziecko łatwo mogło rozerwać i wyciągnąć ich zawartość. Rodzice podają wiele takich przykładów, np.: „Pamiętam jak moje dziecko skaleczyłoby się z pozoru niewinną zabawką. Był to pluszowy motylek przeznaczony dla małych dzieci od drugiego roku życia.

Można go było ciągnąć na sznurku, ponieważ miał kółka. Nagle dziecko potknęło się i nieszczęśliwie upadło na zabawkę; z pluszowej zabawki wyszedł na wierzch ostry drut, stanowiący prawdopodobnie konstrukcję zabawki” (R2), czy „Od pewnego czasu znacznie ograniczam dziecku możliwość grania na komputerze, nie pozwalam mu także grać w gry promujące agresję; wielu kolegów mojego syna gra w takie gry, a ich rodzice skarżą się na ich nadpobudliwość” (R5).

Reasumując: w opinii rodziców, aby wybrać odpowiednią zabawkę dla dziecka, należy najpierw ocenić jej bezpieczeństwo (R1-R6) poprzez sprawdzenie jej atestu i normy wiekowej (R1-R6), dla której została ona przeznaczona. Następnie trzeba dokonać jej oceny wizualnej, a więc na przykład sprawdzić jakość jej wykonania, a także ocenić, czy dana zabawka wpłynie pozytywnie na rozwój dziecka i czy nie będzie stanowiła zagrożenia dla dziecka na poziomie kształtowania się jego psychiki (R1-R6).

Drugim kryterium wyodrębniającym się po analizie materiału badawczego są walory edukacyjne zabawki. Badani rodzice zwracają uwagę na to, czy zabawka może pełnić rolę edukacyjną i czy używanie jej wpłynie pozytywnie na rozwój dziecka, a więc czy pomoże ona dziecku nabrać określonych umiejętności. Wszyscy badani rodzice są zgodni co do tego, że należy ocenić zabawkę pod kątem jej przydatności pod względem edukacyjnym oraz zastanowić się nad jej wpływem na rozwój dziecka. R1 podkreśla, że wybiera zabawki, które „(...) służą nie tylko do zabawy, ale także do nauki”, R2 zaznacza, że kupuje dzieciom „(...) zabawki, które wspomagają ich myślenie, a także uczą je cierpliwości i spokoju”, R3 podkreśla wpływ używania niektórych zabawek na powodzenia szkolne jej dzieci: „Zabawki uczące dzieci liczyć, czytać lub pisać ułatwiły moim dzieciom późniejszą edukację w szkole”. Inni rodzice podkreślają, że zabawka ma wspomóc dziecko w nabywaniu określonych umiejętności, np. „kształtować kreatywność dziecka” (R5), „wpływać pozytywnie na jego wyobraźnię” (R4), „wspomagać jego koordynację wzrokowo-ruchową” (R6). Reasumując: walorom edukacyjnym zabawek rodzice przypisują szczególną rolę, łącząc odpowiedni rozwój dziecka z zabawą określonymi zabawkami.

Jako następne kryterium rodzice wymieniają walory estetyczne zabawki. Wszyscy badani rodzice podkreślają tutaj jako ważne takie elementy zabawki, jak jej kolorystyka, materiał, z jakiego została wykonana, oraz jej estetykę czy sposób wykonania, odpowiadający gustom rodziców i ich pociech w zależności od ich oczekiwań i potrzeb. Poniżej prezentujemy wybrane opinie respondentów: „Kupuję dziecku przede wszystkim bezpieczne i edukacyjne zabawki, a potem zwracam uwagę na ich kolorystykę, sposób wykonania, ogólnie na estetykę” (R2) lub: „Mojej córce kupuję głównie różowe zabawki, ponieważ to jej ulubiony kolor” (R4), a także: „Mój syn uwielbia zabawki o wielu kolorach; im bardziej kolorowe, tym wydają się mu ładniejsze, zresztą ja także tak uważam” (R1).

Kolejnym kryterium jest cena i/lub marka danej zabawki. Wszyscy rodzice podkreślają, że możliwości finansowe rodziny przy wyborze zabawki odgrywają istotną rolę. Rodzice odpowiadają, że kupują te zabawki, na które ich stać, a także podają jeszcze inne odpowiedzi, np.: „Wybieram zabawki, których ceny są adekwatne do jakości ich wykonania” (R3), „Wśród zabawek, na które mnie stać, wybieram tę, która jest najlepsza w tym przedziale cenowym” (R6).

Wszyscy rodzice znacznie chętniej wybierają zabawki określonej marki, jeśli poprzednie zabawki tego producenta spełniały ich oczekiwania; w ten sposób korzystają z własnego doświadczenia lub z doświadczenia innych rodziców: „Często daną markę zabawek polecają mi inni rodzice, jako już sprawdzone, którymi dzieci w podobnym wieku chętnie się bawią” (R2 i R4). Reasumując: rodzice podkreślają to, że zanim kupią daną zabawkę, najpierw porównują ją z innymi podobnymi zabawkami i wybierają tę, która bardziej odpowiada ich oczekiwaniom i potrzebom ich dzieci, a także tę, której cena odpowiada ich możliwościom finansowym (R1, R2, R4, R5, R6).

Jeżeli chodzi o to, kto ma większy wpływ na wybór zabawki – rodzic czy dziecko, wszyscy rodzice odpowiadają, że to jest wspólna decyzja (w przypadku dzieci mniej więcej od trzeciego roku życia), ale przy uwzględnieniu kryteriów podanych w odpowiedziach do pierwszego pytania, kryterium czyli m.in. kryterium bezpieczeństwa – dlatego też większość rodziców kupuje zabawki świadomie, jednak sporadycznie zdarza się niektórym rodzicom ulegać namowom swoich dzieci, kiedy to dla tak zwanego „świętego spokoju” kupują im te zabawki, które chcą zdobyć ich pociechy, nawet w przypadku, kiedy sami nie mają do końca przekonania, co do tego, czy dana zabawka jest odpowiednia: „Zdarzyło mi się kupić mojej córce lalkę, która mi się osobiście w ogóle nie podobała, ale moje dziecko chciało ją mieć, ponieważ wszystkie jej koleżanki takie już miały, a moja córka czuła się gorsza, ponieważ takiej zabawki nie posiadała. Stałam wówczas przed trudnym wyborem, nie wiedziałam, co wybrać – czy własne przekonania czy pogodzić się z panującą modą. Długo się wahałam, ale w końcu uległam namowom dziecka, jednak nie zamierzam tak ulegać za każdym razem, choć wciąż jeszcze nie znalazłam odpowiedniego rozwiązania na tego typu problemy. Myślę, że wielu rodziców miewa takie rozterki podobnie jak ja i czasem wybiera po prostu święty spokój, choć czy faktycznie to słuszne postępowanie? Tego nie wiemy” (R1).

W opinii respondentów większość dzieci lubi bardziej zabawki, które np. świecą, grają lub są zdalnie sterowane. Dzieci chcą mieć także określone zabawki jeszcze z innych powodów, na przykład z powodu mody na dane zabawki, np. te stale reklamowane, albo dlatego, że przedstawiają wizerunek bohaterów ze znanych i lubianych bajek itp. W końcu dzieci nierzadko chcą posiadać zabawki takie, jakie mają inne dzieci z ich grupy rówieśniczej. Takie opinie pojawiają się w wypowiedziach rodziców, np.: „Pamiętam, że kiedyś po emisji jednej ze znanych bajek połowa dzieci w przedszkolu mojego syna chodziła ubrana w bluzki, spodnie i czapki z nadrukami bohaterów z tej bajki, podobnie podobizny tych bohaterów były widoczne na plecach, piórnikach i okładkach zeszytów dzieci, w końcu dzieci przynosiły do przedszkola maskotki tych bohaterów, a także puzzle i inne zabawki, żeby pokazać je swoim rówieśnikom. Mój syn także chciał mieć takie zabawki, więc brałam pod uwagę także jego opinię i mu je kupowałam” (R4) lub „Wielokrotnie zdarza się tak, że w pewnym okresie czasu duża część zabawek sprzedawana w sklepach jest związana akurat z panującą modą na określonych bohaterów bajek, wtedy wszystko można kupić z wizerunkami tych postaci – nie tylko zabawki, ale też ubrania i inne rzeczy, dosłownie prawie wszystko, co chętnie kupują rodzice dzieciom. Ja też często wtedy kupuję takie zabawki mojemu dziecku, ponieważ właśnie takie mu się podobają, ale nie zapominam o innych kryteriach” (R5). Reasumując: rodzice w przewadze twierdzą, że dzieci bardzo często mają

wpływ na wybór zabawki, np. tej często reklamowanej itp., ale ostatecznie to rodzice podejmują decyzję o kupnie danej zabawki.

Z uogólnionych wypowiedzi badanych rodziców wynika, że dziewczynki najczęściej bawią się: lalkami i domkami dla lalek (wraz z ich całym wyposażeniem, meblami, akcesoriami kuchennymi, wyposażeniem łazienek itp.), zamkami, plastikowymi niemowlakami, ubrankami dla nich, butelkami z mlekiem, wózkami, akcesoriami do czesania włosów, grami planszowymi i komputerowymi, klockami, puzzlami, układankami, grającymi zabawkami edukacyjnymi, maskotkami (np. pluszowymi kotkami, pieskami, misiami, słonikami), zestawami do robienia makijażu dla zabawy, konikami na biegunach, sztucznymi naczyniami, sztucami, garnkami, Kuchenkami, pozytywkami, elektronicznymi instrumentami itp. Oczywiście zabawki te są także zróżnicowane pod względem nie tylko płci, ale i wieku dziecka, stąd rodzice różnicują dobór zabawek do wieku swojego dziecka, odpowiadając, że mniejsze dziewczynki bawią się częściej zabawkami grającymi i grzechotkami, a dopiero te starsze wybierają zabawki takie jak domki dla lalek czy puzzle. Rodzice przeważnie podkreślają, że dziewczynki częściej lubią zabawki o określonej kolorystyce, np. różowe czy fioletowe, jednak nie jest to regułą.

Z kategoryzacji wypowiedzi osób badanych wynika, że chłopcy bawią się: samochodami, pociągami, autobusami, samolotami, traktorami, koparkami, garażami, narzędziami, żołnierzami, dinozaurami, grami planszowymi i komputerowymi, klockami, układankami, puzzlami. I tak młodszy chłopcy bawią się grzechotkami czy grającymi zabawkami, a dopiero – co oczywiste – starsi puzzlami itp. Zauważono, że zarówno dziewczynki, jak i chłopcy w określonym wieku lubią bawić się różnego rodzaju klockami, układankami, grami planszowymi, grami komputerowymi czy puzzlami. Powyższy podział prezentuje uogólnione odpowiedzi rodziców, choć niektórzy z nich odpowiadali inaczej, np.: „Moja córka także chętnie bawi się autkami starszego brata czy plastikowymi narzędziami” (R5). Część przebadanych rodziców jednak podkreśla, że woli, kiedy ich dzieci bawią się określonymi zabawkami, np.: „Ja nigdy nie kupiłbym mojemu synowi do zabawy lalki, nie wydaje mi się, że jest to odpowiednia zabawka dla chłopca” (R3).

Oczywiście pod tym względem jedni rodzice są bardziej liberalni, inni mniej, ale wybór zabawek jest jedną ze składowych wychowania dzieci i zwracania uwagi na możliwości ich rozwoju, dlatego często wybór zabawek jest nierozzerwalnie związany z poglądem rodzica na temat procesu wychowania dziecka, choć obecnie w wielu rodzinach: „(...) coraz istotniejsze są zasady prawie partnerskiego wychowywania i podmiotowego traktowania dzieci, diametralnie odmienne od tych, jakie obowiązywały jeszcze w po-przednim pokoleniu” (Sikorska, 2009, s.10).

W opinii wszystkich badanych rodziców zabawki pełnią ogromną rolę w życiu ich dzieci, wpływając na ich rozwój społeczno-emocjonalny czy też na ich edukację, dlatego rodzice najczęściej odpowiadają: „Myślę, że zabawki pełnią ogromną rolę w życiu mojego dziecka. Zauważam jak poprzez używanie ich moje dziecko się rozwija, jak nabiera określonych umiejętności, a także jak uczy się współpracować w grupie, bawiąc się zabawkami z innymi dziećmi” (R4) lub: „Bardzo często gramy z naszymi dziećmi w gry planszowe, a po przez to jeszcze bardziej zbliżamy się do siebie, a nasze dzieci wiele się uczą, na przykład uczą się również przegrywać, a to także ważna

umiejętność, która w dorosłym życiu bardzo się przydaje, a i teraz ułatwia im funkcjonowanie w grupie”.

KONKLUZJA

Zabawki pełnią istotną rolę w rozwoju dziecka i są w jego życiu niezbędne. Szczególnym wyzwaniem dzisiejszych czasów jest niezwykła, w porównaniu do czasów minionych, podaż rozmaitych zabawek na rynku, wśród których znajdują się również zabawki niebezpieczne, niedostosowane do wieku dziecka, niewpływające pozytywnie na jego rozwój itd. Wyzwanie polega na umiejętności odpowiedniego wyboru dostępnych na rynku produktów w zależności od zasobności portfeli rodziców. Wiedza rodziców dotycząca rodzajów zabawek i możliwych uchybień występujących w produktach dla dzieci wydaje się niezbędnym elementem świadomego rodzicielstwa. Wśród przebadanych na potrzeby niniejszego artykułu osób prawie wszyscy rodzice są świadomi tego, że część zabawek może powodować pewne niebezpieczeństwo dla ich dzieci. Rodzice także w większości zdają sobie sprawę z tego, że niektóre zabawki mogą mieć negatywny wpływ na rozwój ich pociech. Czy jednak jest to wiedza powszechna? Pozostaje to pytaniem otwartym (zakres podjętych badań nie pozwala bowiem na takie uogólnienie). Z pewnością jednak warto podejmować starania na rzecz podnoszenia i upowszechniania tej wiedzy.

BIBLIOGRAFIA

1. Barłóg, M. (2015). Uzależnienie od Internetu i jego osobowościowe determinanty. W: *Hygeia Public Health*, 50 (1), s. 197-202.
2. Brzezińska, A. I., Bałkowski, M. i wsp. (2011). Zabawa, czyli co i po co? O roli zabaw i zabawek w przygotowaniu do dorosłego życia. W: *Świat lat dziecięcych... Jak kręcą nas zabawki?*, s. 33-63.
3. Child Accident Prevention Trust UK, Fact Sheets Toys and Accidents, (2017). W: J. Szymborski, *Bezpieczeństwo zabawek „Wiadomości PKN”*, 12. Pobrano z: www.pkn.pl. Dudzińska, I., Lipina, S., Właźnik, K. (1999). *Metodyka wychowania w przedszkolu. cz. I*, Warszawa: Wydawnictwo: WSiP.
4. Elkonin, D. B. (1984). *Psychologia zabawy*. Warszawa: Wydawnictwo WSiP.
5. Furmanowska, M. (2017). Terapia zabawą (ludoterapia). W: *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy*, 23 (2), s. 83-94.
6. Griffiths, M. (2004). *Gry i hazard: uzależnienia dzieci w okresie dorastania*. Gdańsk: GWP.
7. Harazin, B. (2010). Parametry akustyczne zabawek samogrających. *Medycyna Pracy*, 61 (6), s. 649-654.
8. Kabacińska, K. (2010). Od grzechołki do... – słów kilka o zabawkach dziecięcych. *Studia Edukacyjne*, 11, s. 125-138.
9. Huizinga, J. (2011). *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury*. tłum. M. Kurecka, W. Wirpsza. Warszawa: Wydawnictwo: Aletheia.
10. Minczakiewicz, E. (2006). *Zabawa w rozwoju poznawczym i emocjonalno-społecznym dzieci o zróżnicowanych potrzebach i możliwościach*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
11. Przewodnik nr 50 – Problematyka bezpieczeństwa. Wytyczne dotyczące bezpieczeństwa dziecka (tłumaczenie ISO/IEC) nr 50, Wydanie 2, (2002). Warszawa: PKN.
12. Sikorska, M. (2009). *Nowa matka, nowy ojciec, nowe dziecko, O nowym układzie sił w polskich rodzinach*. Warszawa: WSiP.
13. Wołpiuk-Ochocińska, A. (2006). Uzależnienie od Internetu – przybliżenie zjawiska. W: *Studia z Psychologii w KUL*, 13, s. 99-119.